

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний технічний університет
імені Івана Пулюя
Факультет економіки та менеджменту
Кафедра психології

Методичні вказівки

для самостійної роботи з курсу

«СОЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ»

для студентів спеціальності 053 «Психологія»

усіх форм навчання

Тернопіль 2023

УДК 316.6
М54

Упорядник:

Ярослав Стоцький – професор, доктор історичних наук (Україна), доктор гуманістичних наук (Польща), професор кафедри психології ТНТУ ім. І. Пулюя

Рецензенти:

Василь Вишньовський – доцент, кандидат психологічних наук,
завідувач кафедри психології ТНТУ ім. І. Пулюя

Ірина Періг – доцент, кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології ТНТУ ім. І. Пулюя

Методичний посібник розглянуто й затверджено на засіданні
кафедри психології

Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя
Протокол № 8 від 15 березня 2023 року

Схвалено та рекомендовано до друку на засіданні науково-методичної комісії
факультету економіки та менеджменту

Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя
Протокол № 6 від 20 березня 2023 року

М 54 Методичні вказівки для самостійної роботи з курсу «Соціальна психологія» для студентів спеціальності 053 «Психологія» усіх форм навчання/ Упорядник : Я.В. Стоцький.–Тернопіль : Вид-во ТНТУ імені Івана Пулюя, 2023.–28с.

УДК 316.6

Методичні вказівки розроблено відповідно до навчального плану підготовки фахівців освітнього ступеня «бакалавр» за спеціальністю 053 «Психологія»

ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ

Соціальна психологія на сьогоднішній день – це розгалужена диференційована наукова галузь, яка ґрунтується на не менш широкій сфері соціально–психологічної практики. Бурхливий розвиток цієї науки у XX та XXI століттях дозволив відповісти на численні питання про стосунки між людьми у суспільстві, про поведінку людей наодинці та в групах, про механізми сприймання один одного тощо.

Завдання соціальної психології полягають в тому, щоб встановити закономірності виникнення та розвиток соціальної психології; вивчити розширення меж відповідей на запитання про стосунки між суспільством і людиною. На сьогодні ця галузь знань максимально розгорнута на запити практики і тому дуже швидко розвивається.

ВИМОГИ ДО ЗНАНЬ ТА ВМІНЬ З ДИСЦИПЛІНИ

Бакалавр повинен в галузі психології:

1) розуміти взаємовідносини та особливості взаємодій між суспільством і людиною; відношення людини до природи і протиріч та криз існування людини в природі, що з'явилися в сучасну епоху технічного розвитку;

2) знати індивідні, предметно–змістові та духовно–світоглядні якості індивідуальності, особливості самосвідомості, стильових характеристик особистості і здійснення різних видів діяльності (професійної, навчальної, спілкування тощо);

3) мати уявлення про специфіку психологічної допомоги, методичні настанови, методи та прийоми терапевтичного впливу на клієнта, ролі свідомості і самосвідомості в поведінці, спілкуванні і діяльності людей, формуванні особистості;

4) розуміти рівні та теорії взаємодій між людиною та суспільством;

5) вміти давати психологічну характеристику особистості, сформулювати початковий досвід та професійну позицію фахівця щодо практичної діяльності психолога–консультанта;

б) мати загальне уявлення про структуру та предмет соціальної психології у сучасному розумінні, ознайомитися з методологією та методами соціально-психологічного дослідження;

7) розкрити проблематику ключових понять науки: стосовно соціально-психологічних аспектів особистісного становлення та розвитку, про стосунки особистості, могли проаналізувати проблеми усіх рівнів індивідуальності, унікальне поєднання рис, способів поведінки та звичок, що визначають неповторну картину існування людини.

Загалом, соціальна психологія – це наука про взаємозв'язок соціального та психологічного, їхню взаємодію та взаємозалежність, про соціально-психологічні явища, які виникають у процесі соціальної взаємодії та характеризують індивіда і групу, про масову свідомість та масову поведінку людей.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Під час викладання дисципліни використовуються такі методи навчання:

- в аспекті передачі і сприйняття навчальної інформації: словесні (лекція), наочні (ілюстрація, демонстрація), практичні;
- в аспекті логічності, мислення: пояснювально-ілюстративні, проблемного викладу, частково-пошукові, дослідницькі;
- в аспекті керування навчанням: навчальна робота під керівництвом викладача; самостійна робота;
- в аспекті діяльності в колективі: методи стимулювання і мотивації обов'язку та відповідальності в навчанні (роз'яснення мети навчального предмета, вимоги до вивчення предмета), методи активізації: метод активного програмного навчання;
- в аспекті самостійної діяльності: навчальний модуль: структурно-логічні схеми, тести і задачі аналітичного та графічного змісту;
- в аспекті контролю: методи контролю та самоконтролю: методи усного контролю; методи письмового практичного контролю.

Особливістю сучасного стану розвитку вищої освіти є посилення уваги до самоосвіти, активних методів навчання, і на цій основі сприяння розкриттю творчих здібностей та самореалізації особистості.

У цьому плані організація самостійної навчальної роботи студента має винятково важливе значення. Саме самостійна робота є ефективнішою формою оволодіння навчальним матеріалом, набуття студентом теоретичних знань з дисципліни, а також формування комплексу практичних умінь та навичок щодо вирішення конкретних завдань.

Мета даних методичних вказівок – ознайомити студентів з основними формами самостійної роботи, а також допомогти їм у практичному застосуванні цих форм.

Основними складовими самостійної роботи є:

- поглиблене вивчення навчального матеріалу за результатами лекцій. Це досягається шляхом ретельного опрацювання основної та додаткової літератури;
- вивчення наявних інформаційних матеріалів з конкретних питань. Для цього необхідне ознайомлення з довідковими джерелами (науковими збірниками, довідниками тощо);
- виконання практичних завдань, яке полягає у підготовці рефератів, доповідей на семінарах, розв'язання конкретних завдань;
- самоконтроль набутих знань. Здійснюється шляхом опрацювання тестів та відповідей на контрольні питання з кожної теми.

Методична розробка містить рекомендації щодо:

- опрацювання навчального матеріалу за підручниками та посібниками;
- складання конспектів, засвоєння системи категорій та понять дисципліни;
- підготовки рефератів за окремими темами курсу;
- самоконтролю набутих знань.

Методичні вказівки щодо підготовки реферату.

Тему реферату слід вибрати з наведеного переліку тем або вибрати іншу тему в межах програми, погодивши її з викладачем.

Вимоги до реферату:

- викладення матеріалу має бути логічно послідовним;
- реферат повинен мати дослідницький характер, містити постановку проблеми, узагальнене викладення самостійно опрацьованої літератури та фактичних матеріалів, а також висновки автора;
- на запозичені до реферату матеріали з літературних та статистичних джерел необхідно зробити відповідні посилання;
- обсяг реферату має становити до 10 сторінок друкованого тексту формату А4 зі стандартними полями через 1,5 міжрядкових інтервали.

У даних методичних вказівках викладено теми і плани самостійної роботи для студентів усіх форми навчання, короткі методичні рекомендації до них, теми рефератів, контрольні запитання змістовних модулів, короткий термінологічний словник. Рекомендована література сприятиме ширше і глибше оволодіти необхідними знаннями з курсу «Соціальна психологія».

ТЕМИ, ПЛАНИ, РЕФЕРАТИ, ДОПОВДІ, ПОВІДОМЛЕННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Самостійна робота 1.

Тема: Генезис соціальної психології як науки: теорії, концепції, етапи,

методи

План

1. Етапи становлення соціальної психології.
2. Об'єкт, предмет, завдання і методи у соціальній психології.
3. Функції соціальної психології.

Теми самостійної роботи, рефератів, доповідей, повідомлень

1. Етапи розвитку соціально–психологічних ідей.
2. Методи дослідження соціальної психології.
3. Розвиток соціальної психології в Україні.

Основні терміни та поняття

Предмет та об'єкт соціальної психології, функції, категорії, методи та підходи науки, конформність, конфліктність, взаємодія, інтеракціонізм, одиниця аналізу соціальної психології, психологічний аспект соціального, соціальність, таксономічна соціальна психологія, диференційна соціальна психологія, системна соціальна психологія, методологія, метод, науковий метод, методи емпіричного дослідження, спостереження, опитування, інтерв'ю, анкетування, бесіда, спеціалізовані соціально–психологічні методи, соціально–психологічний експеримент, природний експеримент.

Методичні вказівки

У вивченні даної теми у контексті її розвитку як інтердисциплінарної науки потрібно враховувати, що основне завдання та мета соціальної психології – це вивчення конкретних механізмів взаємодії соціального та психічного, взаємозалежності та взаємовпливу суспільства і людини. Тому

необхідно глибше акцентувати увагу на предмет, об'єкт, завдання, функції соціальної психології.

Вивчаючи розвиток соціально–психологічних ідей, потрібно ширше розглянути її чотири етапи еволюції, виділити і порівняти їхні особливості та сучасний етап розвитку, тобто її теорії, котрі виникли у ХХ столітті та у наш час.

Також необхідно детальніше проаналізувати стадії розвитку соціальної психології: формування як напрямку думки, як системи знань, як перетворення соціальної психології у загальну теорію і методологічну основу людинознавства.

Для отримання наукових фактів соціальна психологія використовує багато методів, зокрема: спостереження, бесіда, інтерв'ю, соціально–психологічний експеримент, природний експеримент, соціометрії, контент–аналіз тощо.

Таким чином, соціальна психологія інтегрує знання усіх наукових дисциплін, котрі вивчають стосунки людини та суспільства, тому її метою є дослідження взаємовідносин і взаємовпливу людини та суспільства, а основним завданням – дослідити психологію особистості та її біхевіоризм у реальних соціальних групах. І це «червоною ниткою» повинно проходити у вивченні усіх тем даного курсу.

Самостійна робота 2.

Тема: Психологія народів та мас як передісторія наукової соціальної психології

План

1. Вчення Г. Лебона та Г. Тарда.
2. Концепції У. Мак–Даугалла і Л. Уорда.
3. Ефекти соціальної фасилітації та соціальної інгібіції.

Теми самостійної роботи, рефератів, доповідей, повідомлень

1. Проаналізувати усі чотири розділи книги Г. Лебона «Психологія народів».

2. Висвітлити основні позиції із трьох розділів книги Г. Лебона «Психологія мас».
3. Охарактеризувати основні ідеї і твердження із книги «Повстання мас» Хосе Ортеги-і-Гассета.

Основні терміни та поняття

Масовидні явища, теорія мас, гіпнотичне навіювання, «психічна інфекція», натовп, навіювання, наслідування, психологічне зараження, знеособленість маси, консервативність маси, ірраціональність натовпу, колективне безсвідоме, аномальність натовпу, закони наслідування, ідентифікація з вождем, «інстинкти соціальної поведінки», «психологія народів», надіндивідуальність душі, об'єктивний дух, стадії розвитку людських психічних процесів, концепція соціального контролю, теорія телезису, ефект соціальної фасилітації, соціальна інгібіція, контактні групи, вимірювальні шкали, вимірювальні шкали терстоунівського стилю.

Методичні вказівки

Потреба у дослідженнях психології мас зумовлена особливістю соціальних відносин як у минулому, так і в наш час. Тому у вивченні даної теми необхідно уміти порівняти дану соціально-психологічну проблему із українського минулого ХХ століття із подіями в нашому соціумі у ХХІ столітті: розкрити поведінку індивіда, натовпу, маси у зазначених ситуаціях, їхній вплив на соціум і навпаки. Визначте роль і вплив пропаганди як інструменту переконання і навіювання, а також політики у її впливі на свідомість кожної людини маси.

Вияснити вклад Габріеля Тарда у становлення соціальної психології як науки, яка повинна, на його думку, вивчати взаємодію індивідуальних свідомостей, міжособистісних стосунків та їх механізмів, проблеми суспільної думки, психологію натовпу.

У даному контексті також потрібно глибше пізнати теорії психології народів Г. Лебона, Г. Штейнталя, М. Лацаруса, З. Фройда, В. Вундта, зокрема,

як останній, виділяв в галузі таких досліджень: мову, міфи, звичаї, що сприяло, по суті, створенню культурологічної соціальної психології.

Також потрібно глибше зрозуміти концепцію У. Мак–Даугалла щодо т. зв. інстинктів соціальної поведінки та теорію Л. Уорда.

Уміти пояснити соціальну фасилітацію і інгібітацію як дві категорії соціальних ситуацій: присутність публіки і сумісна дія.

Самостійна робота 3.

Тема: **Основні теорії у соціальній психології**

План

1. Комплексний аналіз психологічних теорій у соціальній психології.
2. Концепція оперантної поведінки Б. Ф. Скіннера.
3. Теорії поведінки через спостереження та наuczіння А. Бандури.

Теми самостійної роботи, рефератів, доповідей, повідомлень

1. Роль теорії біхевіоризму в соціальній психології.
2. Аналіз оперантного наuczіння Б. Ф. Скіннера.
3. Соціально–когнітивний напрямок А. Бандури у дослідженнях соціальної психології.

Основні терміни та поняття

Біхевіоризм, соціальний біхевіоризм, класичне зумовлювання, оперантне зумовлювання, соціально–когнітивні теорії, десенсибілізація, радикальний біхевіоризм, респондентна поведінка, оперантна поведінка, жетонна система, «ящик Скіннера», підкріплення, модифікація поведінки, зовнішнє підкріплення, наuczіння через моделювання, стратегії самоконтролю.

Методичні вказівки

Уміти проаналізувати класифікацію основних теоретичних напрямків у соціальній психології.

Охарактеризувати роль біхевіоризму у дослідженнях соціальної психології, зокрема звернути увагу на формування індивіда під впливом зовнішнього середовища та – на методику контрзумовлювання.

Також потрібно глибше визначити скінерівську концепцію формування особистості в контексті респондентної та оперантної поведінки.

Ширше зрозуміти роль наuczіння через спостереження у придбанні навичок поведінки у концепції А. Бандури; впливи оточення на поведінку; його (А. Бандури) концепцію самоєфективності як когнітивного механізму, що стосується уміння людей усвідомлювати свої здібності у побудові поведінки у залежності від задач чи ситуацій. Осмислити ці аспекти через особисту інтроспекцію.

Самостійна робота 4.

Тема: **Головні напрямки в соціальній психології**

План

1. Когнітивні напрямки в соціальній психології.
2. Концепції К. Г. Юнга та Е. Еріксона .
3. Теорії особистості Е. Фромма та К. Хорні.

Теми самостійної роботи, рефератів, доповідей, повідомлень

1. Колективне осмислення світу у дослідженнях Л. Виготського.
2. Аналіз стадій морального мислення дітей шкільного віку у процесі соціалізації в ідеях Ж. Піаже.
3. Дослідження п'яти соціальних типів характеру із наведенням прикладів з гуманістичної теорії особистості Е. Фромма.

Основні терміни та поняття

Когнітивна психологія, когніції, когнітивна схема, категоризація, адаптація, акомодация, асиміляція, соціальні уявлення, колективна свідомість, «дивне і незнайоме», здоровий глузд, масова свідомість, буденна свідомість, смислова трансформація образу, перцептивне в уявленні, концептуальне в уявленні, сучасна версія здорового глузду, психоаналіз, інстинкти, лібідо, его,

суперего, ід, свідоме, підсвідоме, ідентичність, безсвідоме, зверх–Я, захисні механізми, психосексуальні стадії, ідентичність, аналітична психологія, архетипи, базальна тривога, колективне безсвідоме, вісім вікових періодів людини, відчуження, ідентифікація, танатос, індивідуація, комплекс перевершеності, комплекс неповноцінності, криза ідентичності, особисте безсвідоме, психосексуальний розвиток, принцип реальності, принцип задоволення, позитивна свобода, сублимація, замість, соціокультурна теорія особистості, еґо–психологія.

Методичні вказівки

Необхідно детально вивчити такі когнітивні напрямки в соціальній психології як структуралізм, інформаційний підхід, когнітивний розвиток, категоризацію із наведенням конкретних прикладів до кожного із цих напрямків з метою кращого засвоєння.

Глибше опрацювати структуру соціальних уявлень С. Московічі, їхні факторні процеси та сутність їхніх етапів і яким чином вони впливають на соціальне життя.

Охарактеризувати аналітичну теорію К. Г. Юнга в контексті розвитку самості як головної мети людського життя.

Звернути увагу на ширше розуміння стратегій людей у «втечі від свободи» та на їхні п'ять основних екзистенційних потреб людини із наведенням прикладів.

Ширше засвоїти соціокультурну теорію особистості К. Хорні на основі десяти стратегій невротичних потреб, а також двох основних потреб характерних для дитинства і навести приклади навіть із свого особистого досвіду.

Самостійна робота 5.

Тема: Життєва та професійна кризи: особливості, характеристики, стадії, види

План

1. Класифікація життєвої кризи та її вікові симптоми.
2. Стадії професійної кризи.

3. Критерії відбору у психотехніці.

Теми самостійної роботи, рефератів, доповідей, повідомлень

1. Аналіз життєвих криз із урахуванням сучасної ситуації в Україні.
2. Порівняльна характеристика стадій професійного становлення.
3. Розвиток, становлення і особливості індустріальної психотехніки в СРСР.

Основні терміни та поняття

Криза, життєва криза, вікова криза, центральні новоутворення віку, суб'єктивація новоутворення, конфлікт, негативізм, впертість, свавілля, строптивість, протест–бунт, деспотизм, знецінювання дорослих, узагальнення переживань, почуття дорослості, криза ідентичності.

Методичні вказівки

Проаналізувати різновиди криз, їхні відмінності та взаємовпливи. Визначити природу виникнення та перебігу життєвої кризи із урахуванням сучасної ситуації в Україні. Глибше осмислити різні підходи та характеристики критичних життєвих ситуацій за Л. Виготським: критичний і стабільний; вікові періоди у дитячому віці; симптоми кризи трьох років, семи, підліткового віку. Уміти детально проаналізувати об'єктивні та суб'єктивні фактори розвитку кризи у дорослому віці із наведенням прикладу та із урахуванням переломів і зрушеннями в житті особистості.

Поглибити розуміння професійної кризи у контексті т. зв. проходження людиною професійного шляху, що нерозривно пов'язано також із життєвою кризою, тобто емоційними переживаннями, відповідними подіями і поведінкою.

Глибше вивчити історію, розвиток, діяльність, заборону і відродження індустріальної психотехніки в СРСР та роль в її становленні І. М. Шпільрейна (1891–1937), який розробляв психологічне вивчення професій, їх класифікацію, теорію і практику професійного відбору кадрів.

Самостійна робота 6.

Тема: Соціалізація особистості в контексті соціальної психології

План

1. Сфери і стадії соціалізації особистості.
2. Моделі установки і мотиваційні функції установки.
3. Моделі структури особистості .

Теми самостійної роботи, рефератів, доповідей, повідомлень

1. Порівняльний загальний аналіз особистості у психології, соціології та соціальній психології.
2. Характеристика вікових стадій соціалізації із наведенням відповідних прикладів.
3. Широкий аналіз соціальних ролей особистості.

Основні терміни та поняття

Особистість, прогрес, регрес, диференціація, деіндивідуалізація, установка, диспозиція, персоніфікація, атитюд, атракція, ажитація.

Методичні вказівки

Уміти порівняти вивчення особистості у психології, соціології та соціальній психології. Детально проаналізувати трактування соціалізації як процесу, її фактори, сфери (діяльності, спілкування, самосвідомості).

На основі прикладів охарактеризувати вікові стадії соціалізації, групи механізмів соціалізації (неусвідомлювані, усвідомлювані та санкції заохочення та покарання), тобто процес соціалізації – це формування і становлення особистості через оволодіння соціальним досвідом з метою входження людини у сфери суспільства. А тому необхідно поглиблено вивчити соціальні установки, які дають пояснення психологічного зв'язку людини з оточуючим її світом речей і людей, акцентуючи на моделях цих установок.

Також потрібно акцентувати й на мотиваційних функціях установки, моделях структури особистості, поведінкових впливах, статусі, позиції соціальної ролі особистості.

Самостійна робота 7.

Тема: Політична соціалізація як умова функціонування суспільства

План

1. Теорії і підходи у дослідженні політичної соціалізації.
2. Вікові стадії політичної соціалізації.
3. Політична соціалізація особистості.

Теми самостійної роботи, рефератів, доповідей, повідомлень

1. Аналіз сприймання дітьми влади.
2. Характеристика компонентів політичної соціалізації.
3. Дослідження мотивів, що зумовлюють політичну діяльність.

Основні терміни та поняття

Політична соціалізація, політичне виховання, політична ідентичність, політичність, аполітичність, політичний розвиток особистості, політична ідентифікація, політична персоналізація, політична ідеалізація, стадії політичної соціалізації, форми політичної соціалізації, агенти політичної соціалізації, політичні інститути, політична стратегія, деполітизація, департизація, деідеологізація, компоненти структури процесу політичної соціалізації, когнітивний компонент політичної соціалізації, афективний компонент політичної соціалізації, конативний компонент політичної соціалізації, рівні політичної ідентифікації особистості, політичний інтерес, політична поінформованість, соціально–політичний простір країни, мотиви політичної діяльності, політичні потреби особистості.

Методичні вказівки

Детально вяснити різнобічне трактування поняття «соціалізація». Проаналізувати концепції політичної соціалізації в ідеях про людину в політиці та підходи, котрі із них впливають. Охарактеризувати різні стадії політичної соціалізації, які обумовлені віковими змінами особистості.

Глибше вивчити відмінності між такими формами політичної соціалізації як цілеспрямована і стихійна та їхній вплив на особистість, акцентуючи і на політичне виховання, і на соціальне оточення.

Проаналізувати когнітивний, афективний та конативний компоненти політичної соціалізації та, зокрема, такі елементи як політична самосвідомість, політична ідентичність, особистісна ідентичність, групова ідентичність, громадянська ідентичність.

Ширше вияснити рівні мотивів і моделі мотивації у політичній діяльності особистості.

Самостійна робота 8.

Тема: **Особливості економічної соціалізації особистості**

План

1. Компоненти економічної соціалізації.
2. Психологія грошей.
3. Концепції підприємницької діяльності особистості.

Теми самостійної роботи, рефератів, доповідей, повідомлень

1. Властивості факторів економічної соціалізації.
2. Аналіз грошових типів особистості.
3. Особливості психологічних рис в моделях особистості підприємця.

Основні терміни та поняття

Економічна соціалізація, економічне виховання, когнітивний компонент економічної соціалізації, афективний компонент економічної соціалізації, конативний компонент економічної соціалізації, споживацька поведінка, трудова поведінка, складові процесу економічної соціалізації, стадії економічної соціалізації, первинна стадія економічної соціалізації, психологія грошей, грошові типи особистості, особистісне ставлення до грошей, етапи формування уявлення про гроші, «кишенькові гроші», онтогенетичний аспект дослідження процесу економічної соціалізації, економічна соціалізація як

взаємодія поколінь, підприємництво, модель підприємницької діяльності, підприємницька активність.

Методичні вказівки

Глибше визначити фактори, які впливають на процес економічної соціалізації індивіда, особливо дітей, їхніх уявлень, змінних.

Звернути увагу на особливості поведінки людей, які виявляються у зв'язку з відношенням до грошей, на грошові типи особистості, їхні характеристики.

Проаналізувати етапи формування уявлення про гроші у дітей, таку проблему як «кишенькові гроші», ставлення дорослих до цього аспекту.

Вивчити характеристику стадійності економічної соціалізації в дитинстві, а саме когнітивний, поведінковий, емоційний розвиток в залежності від віку.

Також необхідно детальніше проаналізувати теорії, які розглядають сутність підприємництва і особистість підприємця у контексті її соціалізації.

Самостійна робота 9.

Тема: Соціально-психологічні аспекти взаємодії та спілкування людей

План

1. Мотиви спілкування.
2. Характеристика функцій спілкування.
3. Етапи спілкування.

Теми самостійної роботи, рефератів, доповідей, повідомлень

1. Аналіз потреби в спілкуванні дитини.
2. Характеристика рівнів спілкування.
3. Властивості спільної діяльності

Основні терміни та поняття

Спілкування, комунікація, соціалізація, потреби, суб'єкти діяльності, функції спілкування, структура спілкування, макрорівень, мезорівень і мікрорівень спілкування, параметри структури спілкування, рівні спілкування, інтерактивний аспект спілкування, взаємодія, спільна діяльність, орієнтація взаємодії, етап орієнтації, контакт, ефект контрасту, ефект асиміляції, типи взаємодії: кооперація, конкуренція, конфлікт.

Методичні вказівки

Вияснити етимологію слова «спілкування» та проаналізувати його дефініцію у соціальній вітчизняній психології.

Глибше вивчити основні мотиви спілкування, їхні фактори, форми взаємодії, потреби і види.

Ширше охарактеризувати функції спілкування у процесі соціального буття людини за критерієм мети, а також рівні спілкування індивіда з іншими людьми, соціальними групами, суспільними інститутами.

Проаналізувати рівні спілкування й на підставі характеру мети, тобто психологічної дистанції між партнерами.

Також необхідно розглянути спілкування з позиції орієнтації на контроль та орієнтації на розуміння, а з іншого боку як відкритість та закритість спілкування або його змішані види та етапи і типи.

Самостійна робота 10.

Тема: Особливості психології комунікації

План

1. Елементи структури комунікації.
2. Функції вербальної комунікації.
3. Властивості невербальної комунікації.

Теми самостійної роботи, рефератів, доповідей, повідомлень

1. Аналіз моделі спілкування фон Тутона.
2. Дослідження діалогу і монологу як форм вербального спілкування.

3. Характеристика невербальних засобів спілкування.

Основні терміни та поняття

Комунікативний процес, модель фон Тутона, функції вербальної комунікації, мова, поза, хода, голос, просодика, екстралінгвістична система, теми, такесичні засоби спілкування, проксеміка, бар'єри спілкування, бар'єр «авторитет», бар'єр «уникнення», бар'єр «нерозуміння», фасцинація.

Методичні вказівки

На основі наведених прикладів вивчити елементи структури спілкування та проаналізувати моделі комунікації.

Детально засвоїти функції мови та мовлення як засобів спілкування у контексті пізнання, зокрема діалог і монолог.

Ширше проаналізувати різні класифікації невербальних засобів спілкування: міміку, пози, жести, ходу, голос (екстралінгвістичну систему), таксономічні засоби, особливості проксеміки.

Звернути акценти у процесі вивчення цієї теми і на бар'єри спілкування, котрі можуть виникати під час обміну інформацією, зокрема на такі як: «авторитет», «уникнення» та «нерозуміння», тому що це знання дасть змогу їх подолати і досягти основної мети комунікації – ефективної передачі та засвоєння інформації між комунікантами.

Самостійна робота 11.

Тема: Соціальна перцепція та особливості соціологічно–психологічної поведінки особистості

План

1. Функції соціального сприймання.
2. Ефекти і механізми сприймання людини людиною.
3. Різновиди соціально–психологічної поведінки особистості.

Теми самостійної роботи, рефератів, доповідей, повідомлень

1. Аналіз механізмів соціальної перцепції.
2. Дослідження соціальної поведінки, типи вчинків із наведенням прикладів.
3. Характеристика основних теорій агресії.

Основні терміни та поняття

Соціальна перцепція, соціальне пізнання, сензитивність, стереотипізація, ідентифікація, емпатія, атракція, рефлексія, каузальна атрибуція, ефект ореолу, ефект первинності та новизни, ефекти невдахи, просоціальна поведінка, агресивна поведінка, типи соціальних вчинків, непряма агресія, пряма агресія, інструментальна агресія, теорія інстинктивної агресії, інструментальна агресія, теорія фрустрації–агресії Д. Долларда, теорія соціального наuczіння А. Бандури.

Методичні вказівки

Під соціальною перцепцією – сприйманням – розуміється цілісний образ іншої людини, сформований на основі оцінки зовнішнього вигляду і поведінки, тому для її пізнання необхідно добре вивчити функції, які їй належать.

Змістовно проаналізувати механізми соціальної перцепції такі як: стеріорізація, ідентифікація, емпатія, атракція, рефлексія, каузальна атрибуція із врахуванням її можливих помилок.

Одночасно, потрібно звернути увагу на ефекти, котрі виникають при сприйманні людини людиною: ореолу, первинності та новизни, невдахи.

Ширше, із наведенням прикладів для кращого розуміння, дослідити особливості просоціальної поведінки (типи соціальних вчинків) і агресивної поведінки – її основні ознаки і теорії.

Самостійна робота 12.

Тема: Діяльність та поведінка людей у соціальних малих групах

План

1. Головні ознаки та критерії малих груп.

2. Конформізм, групова згуртованість, лідерство і стилі керівництва, типологія конфліктів у малих групах.
3. Стадії утворення і розвитку малих груп.

Теми самостійної роботи, рефератів, доповідей, повідомлень

1. Аналіз типології малих груп.
2. Охарактеризувати феномен відмінностей між лідерством і керівництвом малих груп.
3. Дослідження процесу прийняття групового рішення.

Основні терміни та поняття

Група, групові структури, групові норми, групова диференціація, групові процеси, групова згуртованість, лідер, керівник, авторитарний стиль, демократичний стиль, ліберальний стиль, групова поляризація, огруплення мислення, соціальна фасилітація, соціальна інгібіція, деіндивідуалізація, конфлікт, стадії динаміки конфлікту, «ідіосинкразичний кредит», «психологічний обмін».

Методичні вказівки

Проаналізувати основні ознаки групи, враховуючи що група – це конкретна спільнота людей, які включені до типових для них різновидів і форм діяльності та об'єднані системою відносин, цінностями, нормами.

Дослідити рівні структури групи, параметри, психологію, акцентуючи на те, що кожна людина є водночас членом різних соціальних груп, у яких вона формується та самореалізується. Вивчити основні психологічні механізми розвитку малої групи.

Вияснити які чинники впливають на комфортну поведінку, а з іншого боку, розкрити основні фактори групової згуртованості.

Детально зрозуміти розбіжності між лідером і керівником, зокрема психологічні, інтелектуальні, професійні якості, соціальні якості та форми і стилі керівництва, стадії конфлікту і його функції.

Самостійна робота 13.

Тема: Соціально–психологічні властивості великих соціальних груп

План

1. Характеристика великих соціальних груп, класифікація, структура психології і соціальних класів, психологія етнічних груп, національний характер і національна свідомість.
2. Види натовпу, його ознаки і структурні характеристики.
3. Найпоширеніші масові явища у великих групах.

Теми самостійної роботи, рефератів, доповідей, повідомлень

1. Дослідження загальної характеристики великих соціальних груп.
2. Аналіз психології етнічних груп.
3. Особливості масових явищ у великих дифузних групах.

Основні терміни та поняття

Соціальні класи, соціальна страта, соціальний інтерес, етнічна група, ментальність, національний характер, етнічний стереотип, етноцентризм, національна свідомість, інтровертність, натовп, громадська думка, суспільний настрій, масовий настрій, мода, чутки, паніка.

Методичні вказівки

Широко висвітлити загальну характеристику великих соціальних груп за характером зв'язку, за характером організованості, за ознаками, за структурою психології.

Розкрити психологію соціальних класів, враховуючи і соціальний інтерес.

Проаналізувати психологію етнічних груп, особливо структурність ментальності з якої впливають і національний характер, і етнічний стереотип, і етноцентризм, і національні: характер, свідомість, самосвідомість, акцентуючи на особливості психічного складу українців у минулому і в наш час.

Висвітлити основні ознаки натовпу, його види і структурність.

Освоїти масові явища у великих групах.

ПРИМІРНИЙ ПЕРЕЛІК ЕКЗЕМЕНАЦІЙНИХ ПИТАНЬ

1. Чим відрізняється соціальна психологія як явище від соціальної психології як науки?
2. Які можна виділити групи соціально–психологічних явищ? 3. В яких формах існують соціально–психологічні явища?
3. Які експерименти прийнято вважати початком експериментального етапу у розвитку соціальної психології?
4. Чому експериментальна соціальна психологія стала з 30–х років ХХ ст. американською?
5. Дайте оцінку експериментові «маленький Альберт».
6. Що таке десенсібілізація?
7. Що таке респондентна поведінка і чим вона відрізняється від оперантної?
8. В чому полягає сутність концепції Скіннера?
9. Що таке «ящик Скіннера»?
10. Визначте основні складові «жетонної системи». Де її можна застосувати?
11. Як ви розумієте принцип А. Бандури «научіння через спостереження»,
  1. назвіть основні види «научіння через спостереження».
12. Опишіть природу «Ід», «Его», «супер Его» 3–х основних особистісних структур.
13. Порівняйте і вкажіть відмінності у поглядах Еріксона, Фромма і Хорні з питання впливу подій раннього дитинства на формування структури особистості дорослого.
14. Які рівні соціального середовища виділено У. Бронфенбреннером в його моделі «Людина – суспільство»?
15. Розкрийте суть культурно–історичної теорії розвитку дитини за Л. С. Виготським.
16. Поясніть вікову періодизацію за Д. Ельконіним.

17. Висвітліть концепцію критичних періодів і криз в розвитку особистості.
18. «Теорія подій» про вікові періоди особистості.
19. Економічна соціалізація.
20. Політична соціалізація.
21. Статева диференціація.
22. Вербальна комунікація.
23. Правила і техніки спілкування.
24. Трансактний аналіз Е. Берна.
25. Перцептивна сторона спілкування.
26. Соціальна психологія спільностей і груп.
27. Взаємодія як організація діяльності.
28. Конфлікт і шляхи його вирішення.
29. Класифікації груп.
30. Правила спілкування.
31. Грошові типи особистостей.
32. Поняття соціальність.
33. Види соціалізацій.
34. Політична соціалізація.
35. Напрямки та підходи у дослідженні політичної соціалізації.
36. Стадії процесу політичної соціалізації та його агенти.
37. Форми політичної соціалізації.
38. Компоненти політичної соціалізації.
39. Когнітивний, афективний, конативний.
40. Економічна соціалізація особистості.
41. Грошові типи особистості.
42. Масові явища.
43. Натовп.
44. Мода. Чутки. Паніка.
45. Моделі поведінки в натовпі.
46. Когнітивний напрямок соціальної психології.

47. Структуралізм Ж. Піаже.
48. Інформаційний підхід в когнітивному напрямку.
49. Когнітивний розвиток в соціальному контексті.
50. Когнітивна соціальна психологія С. Московічі.
51. Концепція соціальних уявлень.
52. Психоаналітичний напрямок.
53. Соціально–психологічна концепція К. Юнга.
54. Его–психологія Еріка Еріксона.
55. Гуманістична теорія особистості Еріха Фромма .
56. Соціокультурна теорія особистості Хорні.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Авер'янова Г. М. «Кишенькові гроші» як фактор економічної соціалізації підлітків. *Психологія: зб. наук. праць*. К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова. Вип. 18, 2002. С. 87–96.
2. Авер'янова Г. М. Соціальна типізація особистості як закономірність соціалізації. *Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / за ред. С. Д. Максименка*. К.: НЕВТЄС, 2003. С. 65–78.
3. Карамушка Л. М. Психологія управління: навч. посібник. К.: Міленіум, 2003. 469 с.
4. Коломінський Н. Л. Психологія педагогічного менеджменту. К.: МАУП, 1996. 176 с.
5. Корнев М. Н., Коваленко А. Б. Соціальна психологія: підручник К.: Либідь, 1995. 304 с.
6. Львовичкіна А. М. Екологічна психологія: навч. посібник. К.: Міленіум, 2003. 128 с.
7. Максименко С. Д. Психологія в соціальній та педагогічній практиці: методологія, методи, програми, процедури: навч. посібн. для вищої школи. К.: Наукова думка, 1998. 226 с.
8. Москаленко В. В. Соціальна психологія: підручник. К.: Центр навчальної літератури, 2005. 624 с.
9. Москаленко В. В. Гендерний аспект лідерства. *Наукові праці МАУП / ред. М. Ф. Головатий*. К.: МАУП, 2002. Вип. 4. С. 87–95.
10. Москаленко В. В. Проблема ідентичності в політичній соціалізації особистості. *Психологія: зб. наук. праць*. К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова. Вип. 17, 2002. С. 64–70.
11. Семиченко В. А., Заслуженюк В. С. Мистецтво взаєморозуміння. Психологія та педагогіка сімейного спілкування: навч. посібн. для студентів вищих навчальних закладів. 2–е видання. К.: Веселка, 1998. 214 с.
12. Татенко В. О. Соціально–психологічні механізми впливу людини на людину. *Соціальна психологія*. 2003. № 1. С. 68–79.
13. Циба В. Т. Соціологія особистості: системний підхід. К.: 2000. 326 с.

Зміст

Загальні методичні поради.....	3–4 с
Методи навчання.....	4–6 с
Теми, плани, реферати, доповіді повідомлення для самостійної роботи...	
Самостійна робота 1.....	7–8 с
Самостійна робота 2	8–10 с
Самостійна робота 3	10–11 с
Самостійна робота 4	11–13 с
Самостійна робота 5	13–14 с
Самостійна робота 6	14–15 с
Самостійна робота 7	15–16 с
Самостійна робота 8.....	17–18 с
Самостійна робота 9	18–19 с
Самостійна робота 10	19–20 с
Самостійна робота 11	20–21 с
Самостійна робота 12	22–23 с
Самостійна робота 13	23–24 с
Примірний перелік екзаменаційних запитань.....	25–27 с
Рекомендована література.....	28–29 с

Навчально–методична література

Ярослав Стоцький

Методичні вказівки

для самостійної роботи з курсу

«СОЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ»

для студентів спеціальності 053 «Психологія»

всіх форм навчання

Комп'ютерний набір: Пасюкевич А. В.

Комп'ютерне макетування і верстка: Пасюкевич А. В.

Формат 60x90/16. Обл. вид. арк. 0,94. Наклад 10 прим. Зам. № 3620

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя
46001, м. Тернопіль, вул. Руська, 56.

Свідоцтво об'єкта видавничої справи ДК № 4226 від 08.12. 2011.